ՔՍԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—1582—ՇԱԲԱԹ—14—ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ—Ն. Տ.—26—ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ—1874

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 8 Մէճ.
» Գաւառաց » 10 Մէճ.
Վեցամսեայ Կ. Պոլսոյ » 4 Մէճ.
» Գաւառաց » 5 Մէճ.
Իւրաքանչիւր թերթի գին 60 փրր.
Յանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղուրուշ, երկու անգամի համար 2 ղուրուշ, աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կըլլայ։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գրուած յօդուածք ... ետ չեն դարձուիր։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագիր—Յնօրէնին պէտք ուղղուի, Կ. Պոլիս, Չէնիլի խան, Մասիսի գրասենեակը։
Համբաւ ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հեռագիրն այս անգամ ծանրակշիռ լուր մը բերաւ, որ մեծ հընչիւն պիտի ունենայ անշուշտ քաղաքական աշխարհի մէջ, եւ լրագրաց ալ առատ նիւթ մատակարարէ խորհրդածութեանց ։

Ահաւասիկ եկած լուրը ·

«Կըսուի թէ Բրուսիա առաջարկած ըլլալով Տանիմարքայի որ հիւսիսային Գերմանիոյ դաշնակցութեան մէջ մտնէ, Ռուսիա յուզեցաւ, եւ չպիտի թողու երբէք որ Գերմանիա Պալթիկի կղզեաց վրայ որ եւ է իշխանութիւն մ'ունենայ»։

Այս հեռագրէն կը հասկցուի որ Բրուսիա Պալթիկի մէջ ծովային մեծ զօրութիւն պատրաստելու հետամուտ է, որով կրնայ թէ՛ ցամաքի եւ թէ՛ ծովու կողմէ միանգամայն սպառնալ Ռուսիոյ, երբոր իր շահը պահանջէ։

Տանիմարքա արդէն Պալթիկի մէջ ծովային պատկառելի զօրութիւն մ'ունի. երբոր Գերմանիոյ հետ դաշնակցի, վերջնոյն զօրութիւնը մէկէն 'ի մէկ կը կրկնապատկի, եւ քիչ ժամանակէն ալ կրնայ բազմապատկիլ։

Պ. Պիսմարք՝ իւր փառասիրական յատակագիծն 'ի գլուխ հանելու համար, մէկ կողմէն Սպանիոյ գործերը կը կնճռոտէ, Գաղղիա կասկածի ու անհանգստութեան մէջ կը ձգէ. Սպանիոյ գործերուն միջամտելու սպառնալեօք ։ Աւստրիայէն կը խնդրէ որ Բրակայի դաշնադրութեան 5րդ յօդուածին համեմատ Շլէզվիկի խնդրոյն մէջ ունեցած իրաւունքէն հրաժարի եւ թողու որ իրեն այն երկիրը բոլորովին դրաւել, վերջապէս կը պահանջէ որ Տանիմարքա Գերմանիոյ հետ դաշնակցելով Գերմանական կայսրութեան մասն ըլլայ ։

Ռուսիա, որ մինչեւ ցարդ Պ. Պիսմարքի խաղցած խաղերուն անտարբեր հանդիսատես կեցած կերեւէր, վերջին պարագային մէջ լռութեան կապը խզած կերեւի, վասն զի ծայրն ուղղակի իր շահուց կը դպչի ։

Բայց Պ. Պիսմարք ետ պիտի կենա՞յ իր ձեռնարկութենէն, պիտի հանդուրժէ՞ որ Ռուսիա իր ծրագրին գործադրութեանն արգելք ըլլայ եւ բարոյական ու աշխարհավարական հարուած մը տայ իւր ամենազօր ազդեցութեան ։

Այս ալ մեծ խնդիր մ'է, որոյ վրայ վճռական կարծիք մը յայտնել առ այժմ անհնարին է ։

—————

Եւրոպական լրագիրք այս շաբթու Պազէն մարաջախտին առ Ամերիկայի Նիւ—Եօրք Հէրալտ լրագրին տէր եւ Տնօրէն Պ. Պէննէթ ուղղեալ մի նամակը կը բերեն, որոյ մէջ Մէցի դիւցազն ինքզինք արդարացընելու մեծ ճիգ թափելով՝ դառնապէս կըբողոքէ զինքը դատապարտողաց դէմ, եւ միանգամայն ծանր ակնարկութիւններ կընէ Մաք—Մահօն մարաջախտին վրայ ։

Ահաւասիկ այս հետաքրքրաշարժ նամակին թարգմանութիւնը ։

Լիէժ 6 սեպտ. 1874

Տէր ·

« Վերջին անգամ կրած դառն փորձերուս առջեւ ձեր պատուական լրագրին ցոյց տուած անկողմնակալութիւնն, եւ ձեր եւրոպական թըղթակցաց կողմէ տեսած բարեսէր համակրութիւնս կը պարտաւորեն զիս հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել ձեզ ։

Անգղիական, Ռուսական եւ Ամերիկեան մամուլներն ընդհանրապէս չմոլորեցան իրենց դատողութեան մէջ այն սարսափելի եղերերգութեան վրայ, որուն ամենէն տարաբաղդ դերասանն եղայ ես Նաբօլէոն Գ. էն ետեւ ։ Թայմզէն զատ, որոյ կատարեալ եռականութիւնը լաւ ճանչուած է, եւ որոյ գերմանացւոց կուսակից ըլլալը պատերազմին առաջին օրէն յայտնի եղաւ, անգղիական լրագրերէն դոհ եմ միշտ ։

Ռուսական մամուլն ալ, որոյ դատողութիւնքը խիստ զգալի են ինձ, թանկագին մխիթարութիւններ բերած է ինձ յաճախ ։

Վերջապէս Ամերիկեան լրագրաց մէջ պաշտպաններ, անկողմնակալ քննադատներ գտայ, եւ եթէ չեմ սխալիր, անոնցմէ ոչ մին դիտմամբ զիս չթշնամանեց, ինչպէս ըրին ուրիշ տեղեր ։

Վերջին օրերս, Փօլօնիայէն անցած միջոցիս Հիւսիսային ամերիկացւոց խմբակներ՝ իրենց համակրութիւնը ցուցնելու համար ինքնայօժար այցելութիւններ տուին ինձ ։ Մէջերնին քանի մը ոյաններ կային՝ որք Ամերիկայի վերջին պատերազմին մէջ զինուորական հրամանատարութիւն ըրած էին, եւ նկան ձեռքս սեղմեցին, ինչպէս որ արդէն Շէրման զօրապետն ալ ըրած էր՝ Վերսայլէն անցած միջոցին ։

Ես հասարակային ցայցերը չեմ սիրեր · իմ զինուորական բնաւորութիւնս չախորժիր անոնցմէ· բայց պէտք է խոստովանիմ որ այս պարագայիս մէջ այդ ամերիկացւոց ըրածը խիստ քաղցր ազդեցութիւն մ'ըրաւ սրտիս ։ Տեսայ որ ձեր հայրենակիցներն՝ խմիններուս պէս եւրոպեան հանրապետականներ չեն, եւ թէ՝ Հիւսիսային Ամերիկայի քաղաքացիները՝ պարտեալ զօրական մը նախատելը հայրենասիրական գործ չեն համարիր Գաղղիոյ խռովասէր ռամկավարաց պէս ։

Զիս բանակին եւ ազգին քաւութեան զոհ ընելը լաւ աշխարհավարութիւն համարեցան · ամեն յանցանք, ամեն տկարութիւն, խոտաձեւի բոլոր մեղքերն իմ վրայ ձգեցին, եւ զիս զոհեցին ։ Զեմ ուզեր հոս դանդատիլ այդ անիրաւ դատաստանէն, որովհետեւ անկանոն է, ոչինչ է իւր ձեւով, եւ դատող ատենին կազմութեամբն իսկ անվաւեր է։ Օրէնքը, հին օրէնք մը, որոյ սկիզբը ժամանակաց դիշերին մէջ կորսուած է, կըսէ թէ ամբաստանեալն իր հաւասարներէն պէտք է դատուի ։ Արդ, այս երաշխաւորութիւնը չտրուեցաւ ինձ։ Զիս դատող ատեանը զօրաբաժնի զօրապետէ մը* նախագահեալ էր, որ աւքայազուն մ'էր եւ 1848ի հանրապետութեան օրով բանակին ցանկէն ջնջուելով քաղաքային կենաց մէջ մանելու հարկադրեալ։ Այն թըւականէն մինչեւ 1871 երբէք զինուորական հրամանատարութիւն մը չէր ըրած, եւ բաց ի՛ իւր հօրը՝ Լուի Ֆիլիպ թագաւորին որդին ըլլալէ եւ իր ծննդեան շնորհիւ քանուերկու տարեկան հասակին մէջ դնդապետ անուանելէ զատ ուրիշ զինուորական արժանիք մը չունէր ։

Ալ չէի յուսար որ ինձ շուտով արդարութիւն պիտի ըլլար ։ Երկու նեցուկ միայն ունէի, որոց բարձր հեղինակութիւնը, անկողմնակալութիւնն ու անկախութիւնը զիս կը քաջալերէին այն երկար մաքառման միջոցին զոր ունեցայ այն ամեն մարդոց դէմ՝ որք հասարակաց զայրոյթըն ու կիրքն ամոքելու համար զիս զոհելու պարտաւորեալ կը համարէին, կամ կըթողուին որ զոհուիմ։ Այն երկու նեցուկներն էին Նաբօլէոն Գ. եւ Պ. Թիէր ։ Առաջինը մեռաւ, եւ երկրորդն իշխանութենէն տապալեցաւ՝ յաջորդ ունենալով իմ հին ընկերակիցս՝ Մաք—Մահօն մարաջախտ։ Երկու նեցուկներս խիստ կանուխ ձեռքէս ելան ։ Հարկ եղաւ ինձ ամբողջապէս անյոյս դիմաց սարսափելի անիւներուն մէջէն, որոց մէջ բռնուեցայ այն չարաշուք օրէն՝ ուր ստիպմամբ իմ ձեռքս տուին Ռէնի բանակին հրամանատարութիւնը, զոր՝ ամեն մարդ գիտէ՝ երբէք չուզեցի, եւ յորմէ ուրիշներ աւելի բարեբաղդութեամբ ազատ մնացեր կամ խուսեր էին, բայց հասարակաց կարծիքն եւ կայսրը զիս կը նշանակէին այն պաշտօնին համար ։

Վերջապէս ամեն բան լմնցաւ, բաժակը մինչեւ ցմրուր քամեցի, եւ պէտք չէ անգամ որ դանդատիմ, վասն զի վեհապետս՝ կայսրը՝ գահն ու կեանքը կորսնցուց, եւ Գաղղիա ալ երեք գաւառ ։ Այս սարսափելի արկածը միայն Գերմանացւոց շահաւոր եղաւ, եւ անոնց՝ որ ժողովրդեան կիրքը լաւ ձեւ շողոմելու եւ անոր մեծցած իրենց շահուն ծառայեցնելու համար պատերազմի դաշտերէն հեռի մնացին ։

Կրնամ հին Հռոմայեցւոյն պէս ըսել թէ արդարութիւնը լոկ անուն մ'է, բայց լաւագոյն կը համարիմ՝ իմ տիրոջս՝ կայսեր պէս՝ ամեն բան ժամանակէն եւ պատմութենէն սպասել ։ Բանտէն իսկ չէի փախչեր, եթէ իմ վաղեմի ընկերակիցս Մաք—Մահօն, զոր բաղդին հաճոյքը գերագոյն իշխանութեան կը մղէր՝ երբոր իմ քաղաքացիութեան իրաւունքս իսկ կը կապտէին, ուզէր միայն մեղմացնել իմ բանտարկութեանս խըստութիւնը ։

Դատաստանիս մէջ կրնայի ինձ դէմ գործածուած զէնքերը Մաք—Մահօնի դէմ գործածել՝։ Կրնայի զիս պաշտպանելու համար յայտնել թէ Մաք—Մահօն Ալզասի մէջ առանց իր դէմ քալող ջախջախիչ զօրութիւններն հաշուելու, թողլ տուաւ որ յանկարծակի իր վրայ յարձակեցան ու յաղթեցին իրեն. թէ առանց վօժի անցքերը պաշտպանելու եւ թըշնամին դոնէ օր մ'այն կիրճերուն մէջ արգիլելու՝ եւ երկաթուղիներէն օգուտ քաղելու՝ ետ քաշուեր եւ վերջապէս չտապաւ Ալզասը պարպեր էր, առանց հարկ եղած պահապան զօրքերը թողլու այն գաւառին ամրոցներուն մէջ, որպէս զի երկար եւ լաւ դիմադրութիւն ընեն, ինչպէս որ զինուորական կանոնները կը պահանջեն. թէ փոխանակ իմ ետեւս կենալու, Շալոն քաշուեր էր, առանց օգուտ քաղելու հինգերորդ եւ եօթներորդ զօրաբանակներէն եւ Մէյլի պաշտպանութեան դծէն, եւ այսպէս իմաց թեւս բաց թողլով պաշարել տուած էր առանց մին դնելու իրեն ղրկըւած հրամանին թէ Նանսիէն անդին չանցնի. թէ թշնամւոյն զօրութեանցըն ու շարժումներուն անտեղեակ կոյր յանձնապաստանութեամբ ճակատամարտ յանձն առնելով, Աֆրիկէի բոլոր հին զօրաց համբաւն անխոհեմութեամբ վտանգի մէջ ձգելով, եւ իր անձնական քաջութեամբ ապարապետի պարտականութիւններն մոռնալով եւ մարտիկ զօրականի դեր կատարելով, կրնար մեր կրած աղետալի պարտութեանց առաջին հեղինակներէն մին համարուիլ։

Բայց այս արդարութիւնը չեն կրնար զլանալ ինձ, թէ ես կայսեր ընթացքին հետեւելով պատասխանատուութիւնն ալլոց վրայ ձգելու չաշխատեցայ։ Շատ սխալներ, տկարութիւններ, վարանումներ ու պակասութիւններ տեսայ, եւ եթէ մէկն իրաւունք ունէր դանդատելու եւ ամբաստանելու, ես էի այն ։

* Օմալի Դուքսը

Մաք—Մահոն ա՛յնչափ դժբաղդ եղաւ Սէտանի քով, ո՛րչափ եւ Մեցի մէջ, ո՛րչափ Թրօշիւ և Տիւքրօ Փարիզի մէջ, ո՛րչափ Պուրպաքի և Քլէնշան Արեւելեան գաւառաց մէջ։ Բայց Հանրապետութեան Նախագահ ըլլալուն պէս մնացեր էր զայս։ Սակայն չեմ ցաւիր, որովհետև իմ անյիշողութիւնս փախչելու համար հարկ եղած ուժը տուաւ ինձ, և հիմա կատարելապէս ազատ եմ։

Բան մը միայն կընտանձիմ Մաք—Մահոնի վրայ, Սէտանի ճակատամարտին սկիզբէն առած վէրքը, որ թոյլ տուաւ իրեն պատուաւոր կերպիւ հրամատարութիւնն ուրիշի կամ մանաւանդ ուրիշ քանիներու յանձնել, որովհետև Սէտանի ձախորդ ճակատամարտին մէջ երեք զօրապետք իրարու ետեւէ հրամատարութիւն ըրին, և սակայն մեր զօրքն երբէք լաւ առաջնորդութեան մ՚այնչափ պէտք ունեցած չէին, որովհետև երկուքի դէմ մի էին, զի Գերմանացւոց երկու բանակները միացեալ՝ Մոլթքէ մարաջախտէն կառաջնորդուէին։ Սէտանի անձնատուութիւնը կնքող զօրապետը պատասխանատուութիւնը կայսեր վրայ ձգել ուզեց, նա ալ վեհանձնաբար ընդունեց։

Ա՛հ, ո՛րչափ պիտի օրհնէի այն պայթուցիկ ռումբին կտորը՝ որ Փօրնիի ճակատամարտին մէջ ուսի ժապաւէնիս մի մասը վերցուց տարաւ, եթէ ուս ճմլելու տեղ ջախջախած ըլլար։ Նինայի այն ժամանակ ես ալ հրամատարութիւնս ուրիշի մը յանձնել։ Ո՜րչափ անխելքութիւն էր ըրածս, որ բանակս թողուլ և քանի մը ձիաւորով փախչիլ յանձն չառի։ Նինայի Թրօշիւ զօրապետին պէս ուրիշի մը թողուլ անձնատուութեան գործը։ Ինչո՞ւ համար Պուրպաքի զօրապետին պէս՝ ամբաստանութեանց դէմ գլուխ պաշտպանելու համար անձնասպանութեան դիմելու բարոյական տկարութիւնը չունեցայ։»

Հետեւեալ թիւով

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 24 սեպտ.

Երեսփոխանութեան լրացուցիչ ընտրութիւններն երեք գաւառաց մէջ միայն պիտի կատարուին Հոկտ. 18ին։

Նորէն և աւելի դրապէս կը հաւաստեն թէ Պազէն Սպանիոյ ծառայութեան մտնելու միտք ունի։

Հռոմ 24 սեպտ.

Թագաւորն Երեսփոխանութեան լուծումըն հաճութիւն տուաւ։

Փարիզ 23 սեպտ.

Օսմ. դեսպան Ալի փաշան Մէճիտիէի մեծ ժապաւէնը տուաւ Մաք—Մահոնի։

Պ. Էլի Տը Պոմօն երկրաբանն, որ գիտութեանց ճեմարանին մշտնջենաւոր քարտուղարն էր, մեռաւ։

Պ. Թիէր Իտալիա գնաց։

Վիեննա 23 սեպտ.

Հիւսիսային բեւեռն հետազօտելու գնացող աւստրիական արշաւանաց առաջնորդ Պ. Բայէր և Պ. Վէյբրէխթ՝ Լէոբոլտի կարգին պատուանշանն առացան։

Աւագաժողովը 8000 ֆիօրին տալ հրամայեց յիշեալ արշաւանաց մասնակցող անձանց։

Թօրինօ 23 սեպտ.

Սերվիոյ Միլան իշխանը Վենետիկ գնաց։

Աթէնք 23 սեպտ.

Թուրքիոյ ընկերութեան խնդրոյն պատճառաւ հասարակաց կարծիքը միշտ յուզեալ է։

Լոնտրա 24 սեպտ.

Օսմ. Փոխ. 47
Վամբ 1865—
» 1869 59 13/16
» 1871 —
» 1872 86 9/16
Անգղ. Փոխ. 92 9/16
Օսմ. Նոր փոխառութիւն 57

Լիվէրբուլ 24 սեպտ.

Բամպակ Միտլինկ—Օրլէան 8 1/4—
» Ֆայր Տօլէրաճ 5 1/8 – 1/4
Վաճառուած 10000 հակ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝

Քանտիայի կառավարիչ Մուսթաֆա փաշան Հէրսէքի, Ադանայ վաղեմի կառավարիչ Նաճիմ փաշան Բէթիմէի, և Թէքքէի վաղեմի կառավարիչ Դալիպ փաշան Ադանայի կառավարիչ անուանեցան։

Այսօր Տաճկաց Պէյրամ կէճէսի և միանգամայն Վեհ. Սուլթանին ծննդեան տարեդարձն ըլլալով, Բ. Դրան դիւանները գոց են։

Վեհ. Սուլթանին նորածին որդւոյն անունը Մէհէմմէտ Սէյֆէտտին էֆէնտի գրուեցաւ։

Վսեմ. Աբրահամ փաշան Լոնտրայէն հինգ ընտիր նժոյգ և ամենագեղեցիկ կառք մը բերել տալով Վեհ. Սուլթանին նուիրեց։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
ԽՍՀԱՄԸ ՈՒՍՈՒՄԻԿ

13 սեպտ. ուրբաթ իրիկուն			51.27
14 » շաբաթ առաւօտ			
բացուեցաւ			51 42
կէս օր			51 25
Կ. Պօլիս 13 սեպտ.			
Սօսիէթէ ժէնէրալի բաժինք Անգղ. լիր.			7 27
« Փոխանակութեան »			4 33
Կ. Պօլսոյ Պանքային »			5.20
Քրէտի Ժէնէրալ »			11 5
Քրէտի Օսմնօ—Թիւրք			— —
Երկաթուղեաց հին		Ֆր.	125
« նոր			98 1/2
Փոխ. 1863		»	343
» 1865	»	»	348
» 1869	»	»	295
« 1872	»	»	84
» 1873	»	»	279
Թրամուէյ		Օսմ. լիր	5 5

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԳԵՑՄՈՒՆՔ

Եկեղեցական երգոց մէջ մտած խանգարմանց առաջքն առնլու և կանոնաւորութեան վերածելու համար Ամենայն Հայոց Վեհ. կաթողիկոսին ըրած ջանքը շնորհակալութեան արժանի է։ Փափաքելի և կրնանք ըսել ամենակարեւոր է սակայն՝ որ ձեռնարկեալ աշխատութիւնն և եղած նիւթական զոհողութիւնք կարենան արժանապէս առաջադրեալ նպատակին հասնիլ։

Այս նպատակն ունի հետեւեալ առաջարկութիւնը, զոր ազգային եկեղեցական երաժշտութեան առաջին դասատու բազմարդիւն Արիստակէս էֆէնտին կը ներկայացնէ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր և կրօնական ժողովոյ միջնորդութեամբ առ Վեհ. կաթողիկոսն ամենայն Հայոց, և տարակոյս չունինք որ այսպիսի բանաւոր և օգտակար առաջարկութիւն մը՝ որ Վեհ. Հայրապետին բաղձանաց ալ լիովին կըպատասխանէ, հաճոյ ընդունելութիւն մը պիտի գտնէ Ն. բարձր Սրբազնութենէն։

Ամենապատիւ Ս. Պատրիարքհայր Նախագահ Ազգային Կեդր. Վարչութեան Կրօն. Ժողովոյ.

Ցարդ Ն. Ս. Թաշճեանի ստորագրութեամբ Ս. Էջմիածնայ տպարանէն եկեղեցական երգեցողութեան վերաբերեալ անդրանիկ տետրակ մը տեսայ 'ի լոյս ընծայուած։

Յիշեալ տետրակն 'ի քնին առնելով Հայկական երաժշտութեան արհեստին և կանոնաց հակառակ բազմաթիւ սխալներ գտայ, զորս ուղղագրելով օրինակ մը պատկառելի ժողովոյդ լուրջ ուշադրութեանն ու քննութեանը ներկայացնել կը համարձակիմ խոնարհաբար։

Նա և ամենց պնդածին հակառակ թէ երաժշտութիւնը չափ չունի, պատճառաբանութեամբք հանդերձ հաստատած եմ թէ՝ ինչպէս Շարականին բառերը՝ նոյնպէս և եղանակները չափու ենթակայ են, եւ այս դրութեան վրայ արդէն իսկ Շարական մը պատրաստած եմ, զոր 'ի դէպ ժամու պիտի փութամ պատկառելի ատենիդ ներկայացնել։

Եւ որովհետեւ լսած եմ որ Ամենայն Հայոց Վեհ. Ս. Կաթողիկոս Հայրըն իւր ջանքը նուիրած է ձայնադրութեամբ հանդերձ նաև շարականը տպագրել տալ Ցարդ Ն. Ս. Թաշճեանի գործակցութեամբ, պատկառելի ատենիդ միջնորդութեամբ կը խնդրեմ որ Ն. Վեհափառութիւնը բարեհաճի ձեռնհաս մասնաժողով մը միջոցաւ թէ՛ Ցարդ Ն. Ս. Թաշճեանի և թէ՛ իմ պատրաստած ձայնադրեալ շարականս քննադատութեան ենթարկել նախ, և ըստ այնմ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ վերաբերեալ մեծ գործի մը տպագրութիւնն հրամայել, որով թէ՛ Ն. Վեհափառութիւնը իւր ազգօգուտ նպատակին կը հասնի, և թէ ազգն համայն Ն. Վեհափառութեան մի կատարեալ բարիքը վայելելու բարեբաղդութիւնը կունենայ։

Մնամ ակնածական խորին յարգանօք ամենապատիւ բարձր Սրբազնութեանդ ամենախոնարհ ծառայ

12 սեպտ. 1874
Կ. Պօլիս

Արիստակէս Յովհաննէսեան

Երուսաղէմայ հրաժարեալ փոխանորդ Գեր. Խորէն վարդապետ հետեւեալը գրած է մեզ 'ի հրատարակութիւն.

Ազնիւ Մասիս.

Իմ հինգամեայ պաշտօնավարութեանս շրջանն երբ իւր լրումն առաւ, ազգային լրագիրք, իրենց ազնիւ զգացմամբ, գովեստիւք խօսեցան իմ մասիս, և տուին ինձ այն արժանիքն ու գործունէութիւնը, որք իմս չէին։ Երբ ես ասոր դէմ լռեմ, ուրիշներու գործերն ինձ սեփականած և անոնց փառքը կապտած կը լինիմ։

Այո՛, իմ պաշտօնավարութեանս շրջանին մէջ մեծամեծ գործեր տեսնուեցան յօգուտ Ս. Երուսաղէմի. սակայն անոնք ո՛չ թէ իմ հանճարոյս ու գործունէութեամբս, այլ անցեալ և ներկայ Սրբազան Պատրիարքաց և Ազգային Վարչութեան պատկառելի ժողովոց, ազնուասիրտ յարգոյ ազգայնոց և մեծարու հրապարակախօս խմբագրաց ջանից և վաստակոց արդիւնքներն էին, զորս հրապարակաւ խոստովանելով կուզամ նաև հրապարակաւ իմ խորին շնորհակալութիւնս մատուցանել անոնց, զի ձեռնտու եղան ինձ տկարութեանս միջոցին, խորհուրդ տուին ինձ վարանեալ ժամանակիս, գործակցեցան, և շատ անգամ առանց իմ միջամտութեանս դժուարին խնդիրներ իրենց վրայ առնելով լուծեցին ու կարգադրեցին։ Ասոր համար անոնց յիշատակներն յաւերժ կենդանի են Խորէն վարդապետի սրտի մէջ, և Երուսաղէմ զանոնք իրեն բարերար անուանելէ չպիտի դադրի։ Ն. Աղօթարար ազգիս

Կ. Պօլիս — Խորէն Վարդապետ
13 սեպտ. 1874 — Ս. Երուսաղէմի

Գուրուչէշմէի ժողովուրդը փափաքելով որ Խրիմեան Սրբազան յառաջիկայ կիրակի օրը իրենց եկեղեցին Ս. Պատարագ մատուցանէ, Ս. Պատրիարք Հայրն ըստ խնդրանաց Գուրուչէշմէի Թաղ. Խորհրդին, հրաման գրկեց Խրիմեան սրբազանին որ յառաջիկայ կիրակի Գուրուչէշմէ երթալով տեղւոյն ժողովուրդը հոգևորապէս մխիթարէ։

ԲԱՆԱԴԱՏԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՌ ԼԵԶՈՒ

1546 թիւ պատուական Մասիսի մէջ «Պարբերական հրատարակութիւնք Թուրքիոյ և Ռուսիոյ Հայոց» խորագրով յօդուածիս 'ի պատասխան Թիֆլիսի Մշակ շաբաթաթերթին 32 թիւին մէջ «Աշխարհաբառ լեզու» վերնագրով մի յօդուած կարդացի, զոր և Մանզումէի էֆքեար 2609 թուով օրինակած է։ Մշակի Մեծ. Խմբագիրը դիտելով որ յիշեալ յօդուածիս մէջ Ռուսիոյ Հայ լրագիրներու բովանդակութիւնը Թուրքիոյ Հայ լրագիրներու բովանդակութենէն բարձր և օգտակար լինելը յայտնած եմ, ուրախութեամբ «փառք Աստուծոյ» կը գոչէ. բայց իւրեանց գրական լեզուին վերայ գրածիս դէմ խիստ զայրանալով մի շատ տողեր կը տողէ կարծելով թէ ինձ կը պատասխանէ։

Գիտնական խմբագիրը կը հրատարակէ թէ «ընդհանուր գիտնական տէրմիններ (1), ինչպէս օրինակ (2) Գէօլօգիա, Խիրուրգիա, Պրօգրամմա, Քիմիա, Ցէնզուրա, և այլն, Պարոնը (Յ. Մկրեան) կարծում է որ Ռուսերէնից են վերցրած»։ Կը խնդրեմ Մշակի Պ. խմբագրէն ցուցանել թէ իմ յօդուածիս ո՛ր պարբերութեամբ յայտնած եմ այդ կարծիքը, զոր բնաւ չեմ ունեցած։ Պ. խմբագիրը գիտնականութիւն կընծայէ իմ չասած խօսքերը որպէս իմ ասածները հրապարակ հանելով զիս ազէտ կոչել . . . Ես չեմ ասած թէ Գէօլօգիա և այլք Ռուսերէն բառեր են, որպէս երկիցս կը հրատարակէ Մշակ. փառք Աստուծոյ, որպէս ուսանող մի բարեհամբաւ վարժարանի, այն տեղ բուսական բառարաններ (որովք լի է նաև մեր գրադարանը) թղթատած, բուսական դասատուներ մտիկ արած եւ բուսական դասեր առած եմ գիտնալ կարենալու համար թէ Գէօլօգիա և այլ ընդհանուր գիտնական տէրմիններ, որպէս կասէ Մշակ, Յոյն կամ Լատին լեզուէ առնուած են։

Մեզ ինչ փոյթ թէ «ընդհանուր գիտնական տէրմիններ, ընդհանուր գործածութիւն ստացած են ամբողջ Եւրոպայի մէջ». մենք Եւրոպացի չենք, և մեր լեզուն ո՛չ Գերմաներէն, ո՛չ Ռուսերէն եւ ո՛չ Ֆրանսերէն է. մեր Հայկազեան լեզուն բաւական հարուստ գիտենք այդպիսի «տէրմիններ» թարգմանել կարենալու համար. մեք ունինք Վիրաբուժութիւն, է՞ր գործածեմք Խիրուրգիա կամ Շիրուրժի. ունինք Երկրաբանութիւն փոխանակ Գէօլօգիայի կամ Ժէօլօժիի. ունինք Ծրագիր, Ցայտարարութիւն փոխանակ Պրօգրամի, և այլն.—Մուրացկանութիւն և չարութիւն չէ՞ մեր ունեցածով չը գոհանալ, և օտարէն մուրալ ու գողնալ։

Մշակ կ'ասէ «Հեղինակը (3) խոստովանում է, և այսպիսով ինքն իրան հակասում է, յիշելով թէ մեր լեզուն Յունական բառերով լի է»։—Ների՛ւ, ես չեմ ասած թէ լի է. ուշադիր ընթերցողը թող դատէ, գրածս օրինակելով ձանձրացնել չեմ կամիր. իսկ մեր նախնեաց Յունական լեզուէ մի քանի բառեր փոխ առած լինելուն մասին ես խօսած եմ նախընթաց յօդուածիս մէջ, և այժմ եւս կասեմ թէ մեք բնաւ պարտաւոր չենք մեր նախնեաց թերութեանց մէջ մնալ,

(1) Մարդարէութեամբ իմանալու է որ «թէրմ» Ֆրանսերէն բառին տառադարձութեամբ գրվածն է, և կը նշանակէ «բառ»։

(2) Այս երկու բառը միանգամայն կրկնելը աւելորդ է. մին՝ կամ ինչպէսը կամ օրինակը՝ բաւ է։

(3) Մշակի Մեծարգոյ խմբագիրը Հայերէն գրելու մասին դեռ բաւական մշակվելու պէտք ունենալով, ինչպէս որ յայտնի է ուշադիր ընթերցողին, չէ կարող ճիշդ բառը գտնել, և զիս Մասիսի աշխատակից, Մասիսի հեղինակ կանուանէ, մինչդեռ ես նախընթաց յօդուածս գրած ժամանակ Ն. Շահնազարեան վարժարանին ուսանող էի և Մասիսի խմբագրութեան բնաւ աշխատակից չեմ եղած։

և ցվերջ մեր լեզուն փոխանակ առաւել հարստացնելու՝ մի և նոյն վիճակին մէջ թողուլ, չորաչոր օրինակ բանելով նոցա այդ ախտամոյ զանցառութիւնը ։

Մշակ կասէ թէ ընդհանուր գիտնական կեանքի մէջ ընդունված առացվածները և օտար բառեր մի լեզուի կազմակերպութիւնը չեն փոխեր. ես կը պնդեմ թէ լեզու մի իւր մէջ ընդունելով (Մշակի ոճն է) օտար բառեր, զորս իւրաքանչիւր ազգ իւր լեզուով գործ կ'ածէ և որոյ համանիշ մի լեզու իւր մէջ ունի, իւր կազմակերպութիւնը կը կորուսանէ. օրինակ՝ այս «Պիէսայի սիւժէտը» զոր Մշակ գործածած է (տես մեր նախընթաց յօդուածը). ըստ Մշակի ներելի պիտի լինի եթէ իւր մեզ տըված պատասխանին մէկ պարբերութիւնը սապէս գրեմք «մի լեզուի «ֆօրմացեան» այն ժամանակ «Տրանսֆորմացիա» կըրում է երբ իրան «Պրօպրը» «Գրամատիկական ֆորմէր» կորցնում է, և չէ թէ «սինտաքսիկական» կեանքի մէջ «էնտրօղուբի» եղած բառեր կամ «տէրմիններ» իր մէջ ընդունելով».— Է՞ւ, միթէ այդով մի լեզուի կազմակերպութիւնը փոխվո՞ւմ է . . . ։

«Մշակ» կը համարի թէ Թուրքիաբընակ հայերուս մօտ գրական լեզուն իւրեան յատուկ այլ և այլ քերական(1) ձեւեր կորուսած է ։ Այս տեղ ի դէպ կը համարիմք «Մշակ»ի մեզ ուղղած պատասխանին մէկ պարբերութիւնը նոյն իսկ գըրողին դարձունել. «Մարդին յատուկ է ուրիշի աչքի մէջ փուշ տեսնել, իսկ իր սեփական (2) աչքում գերան անգամ չըտեսնել» ։ Այսպէս է պատահած Մշակի Պ. խմբագրին, որոյ հետ և ես իրաւունք չունիմ վերոյիշեալ մասին ո՛ և է վճիռ արձակելու, որպէս կանէ «Մշակ»։ Ոչ Ռուսիացի հայը և ոչ Թուրքիացի հայը իրաւունք չունին միմեանց ասելու թէ, «Դուք քերական ձեւերը կորուսած էք, մեք կորուսած չեմք» այլն. երկու կողմին ալ պակասութիւնքը միայն քան ըզմիւսինը խոշոր են և անհեդեդ ։ ինչպէս որ Մշակին և Ռուսիացի հայերուն անճանութիւնք կը թուին «ասոնք, անոնք, տաիկայ, կըլլայ կոր, հօս, հոն», նոյնչափ ևս առաւել Թուրքիացիներուն համար անճանութիւնք են «էպղար, էնտուր համար, էս տեղ, նրան, դրան, գալիս է, տալիս է, գրում է» այլն ։ Ես իմ յօդուածովս առաջարկած էի դոցա բարձումը, և այդու մի ընդհանուր գրական լեզու ունենալ, համայն հայոց հասկանալի և գործածելի ։— Տառերու հնչիւնի մասին և ոչ ոք կարող է վճռելու, այդ դեռ քննութեան կարօտ է. Մշակի Մեծ. խմբագիրը եթէ իւր գիտցածը գրէ այս մասին, խնդիրը կը մըշակվի և անշուշտ նոր լոյս մի կը ծագի ։ Մշակ կը համարի թէ մեր գրական լեզուն միայն մի ապառնի ունի. այն է՝ «պիտի՞ անեմ, պիտի գնամ, պիտի գրեմ». ինչ անհեդեդ սխալ. միթէ մենք անցեալ ապառնի նշանակելու համար ալ միշտ պիտի անեմ, պիտի գնամ, պիտի գրեմ կը գործածե՞մք, փոխանակ պիտի անէի, պիտի գնայի, պիտի գրէի գործածելու ։ Նաև մեր անցեալ ժամանակը շատ աղքատ և միակերպ է եղեր. այդ ալ սըխալ է. մենք երեք վերջաւորութեամբ անցեալ ժամանակ ունիմք, գտած եմ, գտեր եմ, գտել եմ, (թէ և սա հազիւ ուրեք կը գործածվի), գրած է, տեսեր է, եկած է սխալեր էք, սխալած էք ։— Մշակ կասէ «ինչպէս նրանց (Թուրքիայի հայերուս) խորթ է թւում մեր ներկայի «ում» վերջաւորութիւնը, նոյնպէս անհասկանալի է մեզ նրանց «կը» մասնիկը ներկայ ժամանակի մէջ». բայց զարմանալին այն է որ Ռուսիաբնակ հայք անխտիր գործ կածեն «կը» մասնիկը «ում»ին հետ. կան քաղաքներ, որոց բընակիչքը բնաւ «ում» չեն գործածեր. Նոյն իսկ Մշակ կըն «ում»ին հետ խառն կը գործածէ. գիւրին է ինձ ապացուցանել.— ի՞նչպէս կը լինի որ Մշակի Մեծ. խմբագիրը իւրեան անհասկանալի բաներ կը մուծանէ իւր գրուածներուն մէջ ։

Մշակ կասէ, և այդու զինքն հակասութեան մէջ կը ձգէ, թէ «ո՞վ է աւելի ոլուսալել լեզուն, մե՞նք, գործածելով բուն հայոց դերանուններ նորա, դորա, սորա, միայն ժողովրդական բարբառին հետևելով և կարճացնելով այդ բառերը այս ձեւով՝ սրա, դրա, նրա, թէ Թուրքիաբնակ հայերը, հնարելով հայոց լեզուի մէջ չեղած ձեւեր՝ անոնք, ասոնք, հօս, հոն, կըլլայ կոր, տաիկայ, սաիկայ, և ուրիշ այդտեսակ անճանութիւններ, որք բոլորովին հայոց լեզուի հետ նմանութիւն էլ չունին»։ Մշակ՝ բուն հայերէն դերանուններ կը գործածէ եղեր, բայց ժողովըրդական բարբառին հետևելով և կարճացընելով. այդու բուն հայերէն դերանունի շնորհք կը մնա՞յ նոցա վրայ ։ Այս Թուրքիայի հայերն ևս ժողովուրդ մի են. ինչպէս որ Ռուսիացին իւր ժողովուրդ իւր յատուկ բարբառն ունի, նոյնպէս ունի նաև Թուրքիացին. ինչպէս որ Ռուսիացին իւր ժողովուրդ ժողովրդական բարբառ ունի և կը գործածէ էպղար համար, տալիս է, վեր է գնում—խօսակը, և այլ անճանութիւններ, նոյնպէս և Թուրքիացին իւր ժողովրդական բարբառին մէջ ունի անոնք, ասոնք, տաիկայ, կըլլայ այլն, որք հայոց լեզուի հետ նմանութիւն չունին եղեր. ի՞նչ կասես, Ռուսիացի հայոց լեզուին յիշեալ ոչ—անճանութիւնները հայոց լեզուին հետ բոլորովին նմանութիւն ունի՞ն . . . այսպիսի միակողմանի դատում բնաւ չէի տեսած, և ցաւ է ինձ որ այժմ ես Մշակի մէջ կը տեսնեմ. Մշակի Պատ. խմբագիրը չը կարծէ թէ իւր յիշած անճանութիւնքը Թուրքիայի հայ գրագէտները իւրեանց ուղեղէն հնարած են.—ո՛չ, ինչպէս ինք ժողովրդական բարբառին հետևելով կը գործածէ նրա, դրա, սրանք, սրանցից, (այս բոլորովին բուն հայերէն դերանուն է՞), նոյնպէս և Թուրքիացի հայ գըրագէտք ժողովրդական բարբառին հետևելով կը գործածեն անոնք, ասոնք, ատոնք, անոր, ասոր, ատոր, որք յառաջ եկած են այնոքիկ, այսոքիկ, այդոքիկ, այնորիկ, այսորիկ, այդորիկ գրաբար դերանուններէն ։

Սակայն այժմ ընդհանուր ձգտում մի կայ գրական ասպարէզին մէջ բուն հայերէն դերանուններ գործածելու. նաև ըլլել ըսել ըլլալ բայերը անել, ասել լինել գրելով ուղղելու փորձեր կը լինին. իսկ կոր մասնիկը բնաւ չգործածվիր մեր լրագիրներուն մէջ. նաև տաիկայ, սաիկա այլն ջնջված են, և կը գործածվին այս, այդ, այն. սա, դա, նա. իմ նախընթաց և ներկայ յօդուածներուս մէջ այդ «անճանութիւնքը» բնա՛ւ մուտ գտած չեն, և յաւիտեան գրչիս ծայրէն սպրդելու չեն. առաջին անգամէն, որ գրիչ ձեռք առի գրական ասպարէզը մտնելու համար, զգուշացած եմ այդ բառերէն ։

Գալով «համքար» բառին, մեք նըկատելով որ Թուրքերն ու Պարսիկները համանգամայն գործ կածեն զայն, և Մըշակին թողուլով լուծել, ու վերլուծել, Թուրքերէն ասած եմք, որոյ համար Մըշակի գիտուն խմբագիրը գլխ տգէտ կը կոչէ։ Գիտէի որ համքար Պարսից բառ է, այլ չգիտէի թէ Պարսից խօսք է, որպէս կասէ Մշակ։ Այդ բառը Ռուսիացիք գործք կածեն արհեստակից, համարուեստ իմանալով, որ սխալ է.—վասն զի «հէմքեար», այն է համքար, գործակից, աշխատակից վաստակակից կը նշանակէ. սխալ է նաև Մշտկին այդ բառին տեղ համագործ դնելը, թէև թարգմանութիւնը ճիշդ. վասն զի համագործ՝ աշխատակից ասել է և ոչ թէ արուեստակից։ Բայց խնդիրը բառին Պարսկերէն կամ Թուրքերէն լինելուն վրայ չէ, այլ Հայերէնը թողլով օտարերէնը գործածելուն վրայ է, Մշակ առանց այս մասին բան ասելու, ստուգաբանութիւն և Պարսկերէն դաս տալու ելեր է . . . ։

Թուրքիաբնակ Հայք ցաւ կ'յայտնեն իւրեանց Ռուսիաբնակ սիրելի եղբայրներուն, որ զիրենք (Թուրքիացիները) «հօս հօս» և լեզուն «կըլլայ մըլլայ» կանուանեն, փոխանակ ջանալու որ մեր ազ-գութեան հական կայն եղող լեզուն մաքրեն, շտկեն, ճոխացնեն, և ունենան մի ընդհանուր գրական լեզու, որոյ չըգոյութեան պատճառաւ այս երկու մեծ գաղթականութիւնք համազգիք համարիւնք և համակրօնք, իբր օտարներ ազգութիւններ կը նկատեն զմիմեանս. այս ջանքը խմբագիրներէ և գրագէտներէ, որպէս ժողովրդեան առաջնորդներէ կըսպասենք.—բայց եկու տես որ ինդյանէ մին, Տօքթոր (1) և խմբագիր և հոգաբարձու ազգային վարժարանին, այսպիսի խնդիրներու մէջ իւր գրիչը թըշնամանելու, հեգնելու և ծաղրելու համար թող տըված պաշտօն կը կատարէ։

Մշակին, որպէս մի գիտնական խմբագրի լրագիրէ՝ առաւել խելացի, առաւել ծանրութեամբ գրուած պատասխան կըսպասէի. այլ ներվի ինձ ասել, պատւարժան խմբագիրը շատ թեթևութեամբ դատած է. այն ալ գրածէն կը հետևի, կամ հայերէն հասկնալու մասին շատ կարող չլինելէն, կամ դրածս ուշադրութեամբ չկարդալէն յառաջ եկած է թերևս ։

Ինչպէս Մեծարգոյ ընթերցողներէն, նոյնպէս և Մշակի խմբագրէն կը խնդրեմ որ նախընթաց յօդուածս, Մասիսի 1546 թիւին մէջ, կրկին կարդան։

Ահա կը վերջացնեմ պատասխանս, որ ճիշդ և յարմար պատասխանն է Մըշակի գրածին, թէև այս վերջինը բնաւ կարելի չէր իբր իմ նախընթաց յօդուածիս պատասխանը համարել ։

Կաղաչեմ և զձեզ . . . Խմբագրապետ, ներկայս ձեր ընտիր լրագրին մի քանի էջերուն մէջ տեղաւորել, որով շընորհապարտ կը թողուք ձեր մեծապատուութեան և աղգիս անձնուէր

1874 'ի Պաղչէճիկ   Յ. Յ. ՄԿՐԵԱՆ,
Նախկին Շահնազարեան ուսանող։

Յ. Գ. Կաղաչեմ Մշակի Մեծ. խմբագիրը իմ այն պատասխանս իւր օգտակար լրագրին մէջ ևս զետեղել, որպէս զի Ռուսիաբնակ Հայք մեր գրածն ալ իմանան և միակողմանի դատաստան չանեն։   Յ. Յ. Մ.

---

(1) Ինչպէս որ կարելի չէ՛ ասել պատմականական, գիտնականական, նոյնպէս և չասվիր գրականական, քերականական, որդէն ական ածական չինող մասնիկ է։ Նոյնպէս չասվի պէդագօգիկական՝ զի իքը ական տեղ է Ֆրանսերէնի մէջ։

(2) Անշուշտ վարձով բռնած լինելու չէր . . . ։

(1) Պ. Գրիգոր Արծրունի, խմբագիր հրատարակող Մշակ լրագրի, քաղաքական տնտեսութեան և իրաւագիտութեան վարդապետ (Տօքթօր) է ։

Ր.Ա.Զ.Դ

Վարազդատեան անուն մի ընկերութեան կազմութեանը համար Մասիսի և Ասիսի միջոցով արած հրաւէրնիս քանիէն աւելի անձեր արդէն ընդունած լինելով, կըփութանք ազդարարել նոյն ուսումնասէր ազգայիններուն որ յառաջիկայ կիւրակի օր (սեպտ. 15) ընդհանուր ժողով պիտի գումարուի ժամը ՃԻՇԴ 6ին, ընկերութեան կանոնագիրը խմբագրող մի Մասնաժողով ընտրելու համար ։

Կը խնդրուի ամեն ընկերներէն որ ճիշդ նոյն ժամուն Ղալաթիա Գօմիսիօնխանը ներկայ գտնուիլու բարեհաճին։

1874 սեպտ. 8   Վարազդատեան ընկերութեան
Ղալաթիա
ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՓԹԹԵԱՆ
ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՐ
ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
Ցօրինեաց Ա. Ա. Սուրէնեան

Կը ծախուի Հայ գրավաճառացքով, եւ մասնաւորապէս Արամեան գրատունն ու Մէյճանը Պաղտասար աղային գրավաճառանոցը. գին մէկ ու կէս ֆրանք. Շատ գնողներու համար զեղչ կըլլայ ։

Այս գործնական քերականութեան ուսուցանելու մեթոտը բոլորովին նոր է, եւ մինչեւ ցարդ հրատարակուածներուն վրայ սա առաւելութիւններն ունի, որ հեղինակը՝ ինչպէս յառաջաբանին մէջ կըսէ, փորձառութեամբ կատարելագործած է իւր գրութիւնը ։ Ասկէց զատ մէջը դրուած բազմութիւ հրահանգաց մեծ մասը Ս. Գըրքէն քաղուած են, որով ուսանողք չեն կարօտիր լուծման եւ թարգմանութեան համար ալ ուրիշ դասագիրք գործածելու ։

Ազգ.ի վարժարանաց պատուարժան տեսուչներուն եւ դասատուաց ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս կարեւոր՝ դասագրքին վրայ ։

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 25 ԶԵՂՉ
ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐՔ
ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ԲԱՑՈՒԻԼԸ

Ս. Մ. Մինասեան եւ ընկերք պատիւ կը համարին ծանուցանել արգոյ հասարակութեան, որ իրենց «Ամերիկեան վաճառատունը» վերստին կառուցուելով մտերմ բացուեցաւ, եւ այն առթիւ իրենց բոլոր վաճառքները զեղչով պիտի ծախուին սկսեալ օգոստ. 8/20էն մինչեւ 18/30 սեպտեմբեր. ուստի հասարակութիւնը յարգանօք կը հրաւիրուի այս պատեհութենէն օգուտ քաղելու ։

Կարի գործիք՝ Սօպա եւ երկաթ խողովակներու գիներէն միայն հարիւրին 10 զեղչ պիտի ըլլայ ։

Բոլոր միւս վաճառաց գիներէն հարիւրին 25 զեղչ պիտի ըլլայ ։

Ամերիկեան վաճառատուն
ձամի դաքուսի Ղալաթիա
14

ԻԼԱՆ

Ասաքիրի Շահանէ էրզագ անպարընա պիր սէնէ զարֆընտա լուզումի օլուպ մինագասայէ գօնըլան 240.000 դըլէ սօղանըն պէհէր 100 դըլէսի 85 ղրուշա օլարագ թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ իլուլը բուլմինին 6ն տօքուզունճու փէնճշէնպիհ կիւնիւ դաբարը դաթիսի իճրա օլունաճաղընտան, պունտան աշաղը ֆիաթ իլէ իթայէ թալիպ օլանլարըն եէվմի մէզքիւրտէ Տարի Շուրայի ասքէրիյէ կէլմէլէրի ։

12 իլուլ 1874   Պապը Սէրասքէրի

Ասաքիրի Շահանէ Շայիր անպարընա մուդայիսա օլունաճագ օլան 50.000 քիլէ Շայիրին պէհէր քըլէսի 16 1/2 ղրուշա օլարագ թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ իլուլը բուլմինին 6ն տօքուզունճու փէնճշէնպիհ կիւնիւ դաբարը դաթիսի վէրիլէճէկլինտէն պունտան աշաղը ֆիաթիլէ իթայէ թալիպ օլանլարըն եէվմի մէզքիւրտէ Տարի Շուրայի ասքէրիյէ կէլմէլէրի ։

12 իլուլ 1874   Պապը Սէրասքէրի

Սէրթ պուղտայ, քիլէ 50.000, պէհէր քիլէսի 38 ղրուշ.

Եումշագ պուղտայ, քիլէ 50000, պէհէր քիլէսի 34 1/2 ղրուշ.

Շէքէր, քըյյէ 40.000, պէհէր քըյյէսի 6 ղրուշ 5 փարա.

Ըախարմաչէթ մոմու, քըյյէ 5000, պէհէր քըյյէսի 16 ղրուշ.

Մաքարնալըք չէհրիյէ, քըյյէ 60000 պէհէր քըյյէսի 4 ղրուշ 25 փարա.

Բէչէր քըյյէ 7000 պէհէր քըյյէսի 5 ղրուշ 20 փարա.

Շէրպէթլիք չէքէր, քըյյէ 950 պէհէր քըյյէսի 6 ղրուշ 20 փարա.

Գաչէր փէյնիրի, քըյյէ 9000 պէհէր քըյյէսի 10 ղրուշ 20 փարա.

Ասաքիրի Շահանէ լաղըմէսի իչին լուզումի օլուպ մինաքասայէ գօնըլան պոլատէ մուհարրէր սէքիզ քալէմ էշեա ֆիաթը մուրաքքամէլէրի վէճհիլէ թալիպլէրի էօհտէսինտէ օլուպ, բէչէր իլէ չէրպէթլիք չէքէրին

իլուլը լուծմնին ծն, իքինճի վէնճչէնալին կիւնիւ վէ մաքարնալըք իլէ շէհրլէնին մէ գաչէր վէ ջնիրինին ծն եէաինճի սալը կիւնիւ վէ շէքէր իլէ ըսփարչէթ մաճունուն ծն աէքիզինճի չէարշէնպին կիւնիւ գարարը գալթլէրի իճրա օլունաճաղընտան, պունտան աշաղը փիւալթ իլէ իլթասընա թալիպ օլանլարըն զիքր օլունան կիւնլէրտէ Տարի Շուրայի ասքէրիյէ կէլմէլէրի։ Գասըլ Սէրասքէրի

9 Յուլիս 1874

Այս լրագիրը շաբաթը երեք անգամ կը հրատարակուի, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը։ Բաժանորդագրութեան տեղերն են Կ. Պոլիս Ջինիլի խան վերի յարկը թիւ 15 Մասիսի խմբագրատուն

Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հոգաբարձուաց անձնականները.

ԻԶՄԻՐ. Սահփան աղա Տէտէեան.

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խօսրով էֆ. Խաչիճեան.

ՊՐՈՒՍԱ. Սահփան աղա Թանկէրեան.

ԹԷՔԻՐՏԱՂ. Յովակիմ աղա Ռէզունտրդեան.

ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Խաչատուր աղա Էկմասեան

ԿԱՐԻՆ. Կարապետ պատուելի Ջաքարեան.

ՎԱՆ. Կարապետ աղա Նաթանեան.

ՄՈՒՇ. Մկրտիչ աղա Փօթիկեան.

ԵԱՇ. Մ. աղա Խաչիկեան.

ՖՈՓՇԱՆ Մկրտիչ աղա Աչճեան.

ՀԱԼԷՊ. Նիկողայոս աղա Տէր Մարգարեան.

ԵՐԶՆԿԱՅ. Թադէոս աղա Բողրատունի։

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐ. Կարապետ աղա Վարդանեան

Ուրիշ քաղաքներէ ստորագրուիլ ուզողներն այս տեղերէն մէկուն հետ կրնան բղթակցիլ

Les annonces pour la France sont exclusivement reçues à Paris, chez M. Orain, 9, Rue Drout, et les annonces pour l'Angleterre à Londres, chez M. E. Micoud, 12 St.-Peter's Street, Islington.

ՄԷԼԱՆՕԺԷՆ
ՃԵՐՄԱԿ ՄԱԶԵՐ ՆԵՐԿԵԼՈՒ
ԴԵՐԱԶԱՆՑ ԴԵՂ

Որ մէկ վայրկենի մէջ և ամէն գունով կը ներկէ մազերն ու մօրուքները, առանց մորթին վնաս մը տալու և առանց բընաւ հոտ մ'ունենալու։

Կը գտնուի Տէլլա Սուտայի Զօպան օղլուի և Քիւչիւքեանի դեղարանք։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. ՊՈԼԻՍ ՃԻՆԻԼԻ ԽԱՆ

ԴԵՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴՊՐՈՑ ՓԱՐԻԶԻ

ԱՐԾԱԹԷ ՇՔԱԴՐԱՄ

Է. ԿԻՒՅՕ

ԿՈՒՊՐ (ԳԱԹՐԱՆ) ԿԻՒՅՕԻ

ՀԵՂՈՒԿ ԹԱՆՁՐԱՑԵԱԼ

Գ. Կիւյօ յաջողեցաւ կուպրին անտանելի դառնութիւնն ու կծուութիւնն անհետացնելու և խիստ դիւրալոյծ ընելու։ Այս յաջող գիւտէն օգուտ քաղելով՝ կուպրի թանձր հեղուկ մը կը շինէ, որ փոքր քանակութեան մէջ բաղում ներգործիչ սկզբունք կը պարունակէ։ Ուստի Կիւյօի կուպրը՝ հասարակ կպրաջրին ամէն օգուտներն ունի առանց անպատեհութիւններն ունենալու։ Բաւական է սուրճի դգալ մը լցնել գաւաթ մը ջրի մէջ, և դերագոյն կպրաջուր մը ձեռք կը բերուի առանց անախորժ համի։ Այս կերպով ամէն մարդ կրնայ ինքնին կպրաջուր շինել պէտք եղած միջոցին, ուրածին չափ թեթև կամ զօրաւոր, որով թէ՛ ժամանակի խնայութիւն, և թէ՛ մախսրութեան դիւրութիւն կունենայ, և կուպրի անհաճոյ գործածութենէն ալ ազատ կը մնայ։

Կիւյօի կուպրը, հարբուխի, թոքատապէց հիւանդութեան (պրօնշիթ), հազի և այլ լանջային հիւանդութեանց մէջ ուրիշ ամէն հեղուկ դեղերու տեղն օգտակարապէս կը բռնէ. համաճարակ հիւանդութեանց ժամանակ ալ քօլէրայի, փորլուծութեան, տենդի և ուրիշ այս տեսակ հիւանդութեանց դէմ շատ օգտակար ըլլալը մանաւորապէս վկայուած է բժիշկներէն։

Վերջապէս մեծ յաջողութեամբ կը գործածուի

ԹՈՔԲԱՌԱՋԻՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ
ԹՈՔԱԽՏԻ
ՀԱՐԲՈՒԽԻ
ՀԱԶԻ
ԿՈՒՐԾՔԻ ԳՐԳՌՈՒԹԵԱՆ
ՓՈՂԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
ՓԱՄՓՈՒՇՏԻ ԳՐԳՌՈՒԹԵԱՆ դէմ։

Ամէնէն առաջ Պրիւսէլի և յետոյ ամէն տեղ եղած փորձերէ հաստատուած է որ կուպրը՝ թոքախտ և թոքատապէց հիւանդութիւն ունեցողներուն խիստ օգտակար է։ Թոքախտը չըժշկեր, բայց հիւանդներուն մեծ սփոփանք և հանգստութիւն կուտայ. զանոնք հոգ՚եցնող հազը կը դադրեցնէ, և շատ անգամ հիւանդներուն կեանքը կերկնցընէ։ Այսչափը միայն բաւական է հիւանդաց ուշադրութեանն արժանի ընելու այս դեղը։ Բայց պէտք է լաւ համոզուիլ։ որ այս դեղը մանաւանդ հիւանդութեան նոր սկսած ժամանակը պէտք է գործածել։ Թեթև հարբուխ մը կրնայ թոքատապէց հիւանդութեան փոխուիլ. այս պատճառաւ, մէկը հազալ սկսելուն պէս այս դեղը պէտք է առնու, որպէս զի աւելի օգուտ քաղէ։ Կուրծքի տկարութիւն ունեցողներէն շատերը կրծախտ ունենալնին չեն գիտեր և շատ անգամ ինքզինքնին հարբուխ կամ թեթև թոքատապէց ունեցած կը կարծեն երբոր թոքախտն արդէն սկսած է։

Փարիզի եօթն հիւանդանոցաց, ինչպէս նաև Պրիւսէլի, Վիէննայի և Լիզպոնի մէջ Կիւյօի կուպրով փորձեր եղան և խիստ յաջող ելան։

Աճուստին բժշկական Ակադեմիի լրագրին մէջ Տօքթօր Ֆէօմբարճի ըրած դիտողութիւնները.

«Պրիւսէլի մէջ Գ. Տ... 47 տարեկան, եօթն տարիէ 'ի վեր թոքատապէց հիւանդութիւն ունենալով, վերջին ծայր տկարացած էր։ Գեղերէ ձանձրացած ըլլալով, մեծ դժուարութեամբ յանձն առաւ Կիւյօի կուպրը փորձել, քանի մ'աւուր մէջ մարսողական զօրութիւնն անթնցաւ, հազը քիչցաւ, և վեց շաբաթ դարմանէ ետև բոլորովին դադրեցաւ. երեք ամսէն ալ կատարելապէս բժշկեցաւ. Գ. Տ.. մինչև հիմա կը գործածէ այս դեղը, և երդում կընէ որ բնաւ չպիտի թողու։

Դարձեալ.

«Գ. Ջ.. 45 տարեկան, չորս տարիէ 'ի վեր թոքախտ եղած էր, բերնէն յաճախ և առատ արիւն եկած էր, վերջապէս մահամերձ վիճակի մէջ էր։ Կիւյօի կուպրը առաւ, և կարծես հրաշք գործեց հիւանդին վրայ։ Տարիէն աւելի է որ կը գործածէ, և հազը գրեթէ բոլորովին դադրած է։ Ձեմ ըսեր որ այս դեղը Գ. Ջ..ի թոքախտը կատարելապէս պիտի բժշկէ, բայց տարակոյս չկայ որ անոր կեանքը պիտի երկարեցնէ։

»Պէտք է աւելցնել, որ Կիւյօի կուպրին գործածութիւնը շատ պարագաներու մէջ ուրիշ բուսական սաք հեղուկներ գործածելու հարկ չթողուր։

Կիւյօի կուպրին ամէն մէկ շիշը կրնայ տասներկու լիտրի ջրի կպրաջուր շինել։

ԱԶԴ

Կիւյօի կուպրին շատ ծախուիլն որ իր օգտակար յատկութեանց ապացոյց մ'է, բազմաթիւ նմանողութեանց և խարդախեալ բաղադրութեանց առիթ տուած է, ինչպէս որ բազմաթիւ ճարտար քիմիագործներու քնութիւններէն հաստատուած է։

Զուգելով բարոյական պատասխանատուութիւն մը վըրաս բերել, որ ինձ չվերաբերիր, կը յայտնեմ թէ ես մի միայն իմ շինած բաղադրութեանս հարազատութիւնն ու լաւութիւնը կ'երաշխաւորեմ։ Ուստի գնողները պէտք է որ շիշին վրայի կանանչ պիտակին և անոր պարունակին վաթթուած երկրին վրայ հետևեալ ստորագրութիւնը փնտռեն։

Կը գտնուի Բէյրա և Կ. Պոլիս Բանջիւք եղբարց վէկիցի և Գասապեանի դեղարանները։

TCHITLI

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐ

ՋԻԹԼԻԻ

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ՄՕՏ

Կայսերական հրամանագրով վաւերեալ

Օսմանեան հանքային ջուրն Եւրոպայի մէջ գանուած մի եւ նոյն կարգի ջրոց ամենուն հետ կրնայ մրցիլ իւր բուժական յատկութեամբք։

Կը վաճառուի մեծ եւ փոքր քանակութեամբ՝ Կ. Պոլիս՝ վարձակալ ընկերութեան կեդրոնատեղին Սուլթան Համամ թիւ 11, Կ. Պոլիս Եէնի ճամի փողոց թիւ 16, 18, 20 եւ 22 Տէլլա Սուտայի դեղարանքն մայրաքաղաքիս ամէն դեղարանները։

ԼԱ ԺԻՐՕՆՏ

ԱՊԱՀՈՎԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՀՐԴԵՀԻ, ԿԱՐԿՈՒՏԻ ԵՒ ԱՆԱՍՆՈՑ ԿՈՏՈՐԱԾԻ ԴԷՄ

Կապահովէ, տուներ, կարասիներ, վաճառանոցներ, վաճառքներ եւայլն եւայլն, մինչեւ անգամ փայտէ շէնքեր հրդեհի դէմ, եւ անասնոց կոտորածի դէմ, չափաւոր գնով եւ շահաւէտ պայմաններով թէ՛ Կ. Պոլսոյ եւ թէ Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ։ Վնաս մը պատահած ժամանակ, ստորագրեալն անմիջապէս կը կատարէ ճշդիւ եւ ուղղութեամբ բոլոր յանձն առած պայմանները։

Աւելի մանրամասն տեղեկութեան համար պէտք է դիմել առ

Ընդհանուր գործակալ Թուրքիոյ համար
ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ԲԷՔՄԷԶ Ի ՊԱՀՃԷ ԳԱՊՈՒ

ՋԳՈՒՇԱՑԷՔ ԳՈՂԵՐԷՆ

Ամենէն վնասակար գողերը՝ պատուաւոր վաճառականաց ստորագրութիւնն ու նշանը խարդախողներն են։ Շատ անգամ դէշ ու առողջութեան վնասակար բաղադրութիւններ կը ծախեն հնարողներուն նշաններովը եւ անոնց բուն վաճառքին անունն ու համբաւը կը կորսնեն։

Ռօժէի մաքրողական փոշին, որ Փարիզի բժշկական ակադեմիային հաւանութիւնն առած է, շատ վաճառողներուն պատճառաւ ամենէն շատ կը խարդախուի։

Ուստի գնողները չխաբուելու համար շիշերուն պատեանը փոփոխել հարկ եղաւ։

Այսուհետեւ բուն Ռօժէի փոշի պէտք է ճանչել այն շիշերը՝ որոց ծայրերը՝ ներկայ կնիքը կը գտնուի չորս գունով։

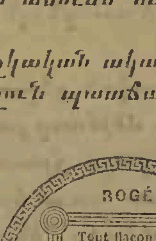

LLOYD SUISSE

ԼՈՅՏ ՍՈՒԻՍ

Ապահովութեան ընկերութիւն ցամաքի ծովու և գետի վրայ տարուած փոխադրելու վտանգաց դէմ.

Ի ՎԻՆԹԷՐԹՈՒՐ

Կապահովէ վաճառք-դրամ եւ այլն, ծովու եւ գետի վրայ Եւրոպական Հելլենական եւ Օսմանեան շոգենաւերով եւ առագաստանաւերով եւ ցամաքի վրայ ալ երկաթուղիով փոխադրելու վտանգաց դէմ, ինչպէս նաեւ բամպակ ամէն կարգ պրկուած լեցուն նաւակներ եւ ծրարներ։

Աւելի մանրամասն տեղեկութեան համար պէտք է դիմել առ

Ընդհանուր Գործակալ
ՀԷՐՄԱՆ ՀԷԼՊԻՆԿ
Ի Գալաթիա

Գործակալ
ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ԲԷՔՄԷԶ
Պահճէ գաբու